

Costa Rica a boldog, zöld és fenntartható ország

Szerzők: Dr. Lukács Rita, főiskolai docens / Budapesti Metropolitan Egyetem
 Uherkovich Alíz, hallgató / Budapesti Metropolitan Egyetem
 Dr. Papp-Váry Árpád, főiskolai tanár / Budapesti Metropolitan Egyetem, kutató / Neumann János Egyetem Településmarketing és Geostratégiai Tudásközpont

Ha szeretünk utazni vagy éppen álmodozni izgalmas úti célokról, minden bizonnyal felmerült már Costa Rica neve. De vajon tudjuk-e, hogy nemcsak vonzó turistacélpont, hanem kutatások alapján egyben a világ legboldogabb és legzöldebb országa? A kis közép-amerikai állam évtizedek óta elkötelezett a fenntartható fejlődés iránt, és az elmúlt időszakban kiemelkedő sikereket ért el a környezetvédelem, az energiagazdálkodás, valamint a víz- és földgazdálkodás területén. Esettanulmányunkban bemutatjuk, hogyan is tették mindezt.

A Happy Planet Index felmérése szerint Costa Rica a világ legboldogabb országa, sőt, immár harmadik alkalommal végzett az élen. Az indexben alkalmazott boldogság mérőszám a várható élethossz, az étellel való elégedettséget és ezek országon belüli egyenlőtlenségeit, valamint az ökológiai lábnyomot mérlegeli [Happy Planet Index, 2016]. A szubjektív jóllét mérésének több módszere is ismert [Experience Sampling Method, Day Reconstruction Method, Satisfaction With Life Scale], de akár egyetlen indikátorral is mérhető, amelyben a válaszadók egy 0-10 közötti skála értékei közül választhatják ki azt, amelyik legjobban kifejezi azt, hogy mennyire elégedettek jelenlegi életükkel [Hajdu, 2015]. Ezek közül a Happy Planet Index az utóbbi módszert alkalmazza, a Gallup World Poll adatgyűjtési folyamatait felhasználva [Happy Planet Index, 2016].

A képlet alapján megállapíthatjuk, hogy nem az adott országban élők egyéni boldogságának összege a Happy Planet Index [boldog bolygó index], hanem a szubjektív jóllét, a várható élethossz, az országon belüli egyenlőtlenség és az ökológiai lábnyom hányadosa. Tehát önmagában a jó gazdasági és társadalmi körülmények alapján nem tud a lista élére kerülni egy ország, amennyiben mindezt túl nagy környezeti terhelés árán tudja elérni. Hiába ért el például az Egyesült Királyság hasonlóan jó [a

zöld-narancs-vörös színkódok közül a legjobb „zöld”] eredményt, ha a környezeti lábnyoma majdnem duplája Costa Ricának. Érdekeség, hogy Magyarország és Costa Rica esetében nagyjából megegyezik a környezeti lábnyom és a jövedelmi egyenlőtlenségek mértéke, de az alacsonyabb várható élettartam és negatívabb szubjektív jóllét miatt hazánk a lista 69. helyét foglalja el [Happy Planet Index, 2016].

Mint az index mutatói és az eredményei is jelzik, a magas jövedelem és fogyasztási szint önmagában nem garantálja a boldogságot, hanem annak oka valami más. Ezért is lehet, hogy Costa Rica, az „élő Éden” áll az első helyen. A siker egyik kulcsa esetünkben a családtagokból, barátokból és szomszédokból álló szoros közösségi háló, a másik pedig a kis környezeti lábnyom – csak egy példa utóbbira: az áram 99%-a megújuló forrásokból származik. Az adózási rendszer miatt ugyanakkor magas az egyenlőtlenség, ezen a területen még van hová fejlődnie az országnak. [Happy Planet Index, 2016]

A boldogság oka oda is visszavezethető, hogy 70 évvel ezelőtt megszüntették hadseregüket, a felszabaduló forrásokat pedig az oktatás, az egészségügy és a nyugdíjrendszer finanszírozására fordították. Sőt, a környezetvédelemre és szabadidős tevékenységek megteremtésére is többlet költöttek, ennek köszönhetően pedig a turizmus is fellendült, hiszen renge-

tegen szerették volna testközelből megtapasztalni a szembetűnő természeti értékeket és megismerni a helyekre jellemző boldog életvitel titkát.

Ez viszont paradox módon fenyegetést is jelentett, hiszen azzal, hogy Costa Rica gazdasági stratégiájának fontos pillére lett az ökoturizmus, egyre több turista látogatott el a természeti kincseiről nevezetes országba, amire éppen ők, az odautazók jelentik a legnagyobb fenyegetést. [Van Tassel-Daniel, 2006] Viszont jó érzéssel kezdtek el az ökoturizmusra fókuszálni, ami világszerte a legdinamikusabban növekvő szelete az iparágak. Costa Rica számára jelentős bevételi forrás a turizmus: a bevételek negyedét ez biztosítja. [Braun és mtsai., 2015]

Felmerül tehát a kérdés: milyen tevékenységekkel lehet egy ilyen helyzetben egyszerre elősegíteni a gazdasági növekedést és a környezet védelmét?

Környezetvédelmi intézkedések

A földi paradicsomnak is nevezett kis ország területén jelenleg az állatvilág fajainak 5%-a található meg; ebből is kiemelkedik a több mint 850 madár- és 6000-nél is több lepkefaj. Ez elsősorban a kedvező természeti adottságoknak, azaz a trópusi klímának, a hegyiségeknek és a kis területen belül változatos hőmérsékletű élőhelyeknek köszönhető. Erre a hatalmas biodiverzitásra korábban nagy veszélyt jelentett a mezőgazdaság, különösen az erdőirtás, de az elmúlt évtizedekben az erdőtelepítési programok, a természetvédelmi területek kialakítása és a környezetvédelemmel kapcsolatos edukáció folyamatosan segíti a

1. ábra: A Happy Planet Index képlete [Happy Planet Index, 2016. p. 1]

harmonikus együttélést az állatvilág és a helyi lakosok számára. [Sanchez, 2018] Az ország területének több mint felét erdők borítják, ez az arány a következő években akár 10%-kal is emelkedhet az erdők tudatos védelmének köszönhetően. [Landy-Gyebnár, 2019]

A legfrissebb tanulmányok kimutatták, hogy a Costa Rica-i mezőgazdaság szempontjából sikeresnek bizonyult az 1996-ban bevezetett intézkedés, amellyel a Környezetvédelmi Minisztérium pénzbeli támogatást nyújtott azoknak a polgároknak, akik mezőgazdasági földterületüket fenntartható megoldásokkal kezelik. [AZoTech, 2015]

De ez még nem minden, amit Costa Rica mintaként mutat a fenntarthatóság terén. A kis ország korábban nehezen birkózott meg az orvvadászokkal és a tiltott vadászati tevékenységeket végzőkkel, így 2018-tól az első olyan latin-amerikai ország lett, ahol betiltották a sportvadászat idegenforgalmát. Bármely személyre, aki Costa Ricában részt vesz az illegális sportállat-vadászatban, 3000 dollár bírságot és akár 4 hónap börtönbüntetést is ki lehet szabni. [AzoCleantech, 2015]

A fenntarthatóság a mindennapok része

Costa Rica célkitűzése az volt, hogy 2021-re elérje a teljes karbonsemlegességet az energia-termelés terén, ami még ennél is hamarabb, 2015-ben sikerült. Ráébredtek arra, hogy a külföldi energiaszolgáltatóktól való függetlenedés és a zöld irányzatok folyamatos kommunikációja lehet a kulcsa a tiszta levegőnek, az ökoturizmus fellendülésének és az egyre olcsóbbá váló zöld-energiának. [Landy-Gyebnár, 2019]

2020-ban a villamos energia 72%-át vízerőművekkel termelték meg, amit geotermikus erőművek [15%], szélenergia [12%], illetve napenergia és szerves hulladékon alapuló biomassza [0,5%] egészített ki [Zuniga, 2020]. Az országban helyezkedik el a legnagyobb közép-amerikai vízerőmű, egy olyan folyószakasznál, mely a környezetet a legkisebb mértékben zavarja és a folyóvizek érintetlenségéért is felelősséget vállal. Ennek 2016-os létesítése során arra is gondoltak, hogy az állatvilágnak elérhető, átjárható ökológiai folyosókat valósítsanak meg. Mindezen felül a közlekedés környezeti terheit a magán- és tömegközlekedés, illetve a mezőgazdasági gépek elektromos járművekre való cseréjével igyekeznek csökkenteni, amit a 2021-ben életbe lépő törvények segítenek elő. [Landy-Gyebnár, 2019]

A jövő Costa Ricán: 2050-ig elérni a zéró kibocsátást

A kis latin-amerikai nemzetet gyakran dicsérik és rangsorolják a világ vezetői közé, amikor a környezetvédelmi kérdések kerülnek napirendre. 2019 februárjában bemutatták szénmentesítési tervüket, amelynek célja egy 100%-ban zöld gazdaság létrehozása a közlekedés, energia, építőipar, mezőgazdaság és földhasználat területén 2050-ig. [AZo-Clean-Tech, 2015] Az ország környezetvédelmi minisztere kijelentette, hogy ha a terv sikeres lesz, akkor 2035-ben ugyanakkora lesz a szén-dioxid-kibocsátás mértéke, mint 1940-ben volt, és 2050-re teljesen eltűnik, azaz Costa Rica szén-dioxid-semlegessé válik. [The Guardian, 2019]

A kibocsátáscsökkentés kulcsfontosságú ahhoz, hogy a 2015. évi párizsi egyezményt betartsák. A megállapodás kiegyensúlyozott eredményt tükröz, és részét képezi egy cselekvési terv is, amelynek célja jóval 2°C alatt tartani a globális felmelegedés mértékét, és amelynek alapján a felek erőfeszítéseket tesznek a felmelegedés 1,5 °C alatt tartására. A Costa Rica-i terv célja, hogy lehetővé tegye az ország számára a gazdasági növekedés folytatását az üvegházhatású gázok csökkentése mellett. Az ország környezetvédelem iránti hosszú távú elkötelezettségét az ENSZ Környezetvédelmi Programja is díjazta 2019-ben. [UNEP, 2019]

Carlos Alvarado államelnök víziója szerint: „Egy olyan országot látok magam előtt, ahol a mobilitást tiszta energiák biztosítják, amely technológiailag fejlett, de az emberek jóllétét tartja szem előtt, ahol biztosított a magánélet szabadsága; egy olyan országot, amelyben tiszta levegőt lehet belélegezni, amely fenntartható módon kezeli a keletkezett hulladékot, és amelyben az ember kapcsolatba léphet a természettel, hogy így találjon lelki békére.” [UNEP, 2019]

Ahogy szó volt róla, a kibocsátáscsökkentés megvalósításához az összes busz és taxi üzemeltetését 2050-ig villamos energiával biztosítanák. A Nemzeti Meteorológiai Intézet szerint a közlekedés ma Costa Rica kibocsátásainak kb. 40%-át teszi ki, így ez lehet a legjelentősebb lépés a karbonsemlegesség felé vezető úton. Az új terv további célja a tömegközlekedés korszerűsítése, többek között egy elektromos vasútvonal létrehozásával, amely Costa Rica Vasúti Intézete szerint a San José

nagyvárosi térség 31 településéből 15-öt kötne össze. A vonal építése várhatóan 2022-ben kezdődik. [UNEP, 2019]

Az ENSZ fenntarthatósági céljaihoz kapcsolódva [SDG] jelenleg 118 kezdeményezés zajlik az országban. Az Agenda 2030 hosszú távú tervei között szerepel többek között a gazdasági növekedés és a környezeti erózió szétválasztása, a társadalmi szereplők [civil, akadémiák, szektor, privát szféra] magasabb szintű integrációja, illetve az egyenlőtlenségek csökkentése. Kifejezetten a környezeti dimenzióra fókuszálnak például a következő célkitűzések: a fenntarthatóság szempontjainak beépítése a közbeszerzési döntésekbe, a hatékonyabb vízmenedzsment, a biodiverzitás védelmének fokozása. [UNEP, 2018]

Biztos, hogy még rengeteget fogunk hallani Costa Rica törekvéseiről és folyamatos fejlődéséről, de ha időnk és pénztárcánk engedi, ne habozunk, látogassunk el a boldogság, a zöldterületek és a fenntarthatóság országába – legalább virtuálisan!

Források:

- AZoCleantech [2015]: **Costa Rica: Environmental Issues, Policies and Clean Technology.** www.azocleantech.com, letöltés ideje: 2020. augusztus 27.
- Braun, Yvonne A. – Dreiling, Michael C. – Eddy, Matthew P. – Dominguez, David M. [2015]: **Up against the wall: ecotourism, development, and social justice in Costa Rica.** Journal of Global Ethics, Vol. 11, No. 3, pp. 351-365.
- Hajdu Tamás [2015]: **Tanulmányok a szubjektív jóllét és az anyagi helyzet kapcsolatáról: jövedelem, fogyasztás és egyenlőtlenség.** Doktori disszertáció. Budapest: Corvinus Egyetem. phd.lib.uni-corvinus.hu, letöltés ideje: 2021. május 18.
- Happy Planet Index [2016]: **The Happy Planet Index 2016. A global index of sustainable wellbeing.** static1.squarespace.com, letöltés ideje: 2020. augusztus 27.
- Landy-Gyebnár Mónika [2019]: **Costa Rica 2050-re szénkibocsátás-mentessé válik.** ng.hu, letöltés ideje: 2018. augusztus 26.
- Sanchez, Ricardo Valverde [2018]: **Conservation Strategies, Protected Areas, and Ecotourism in Costa Rica.** Journal of Park and Recreation Administration, Vol. 36, pp. 115-128.
- The Guardian [2019]: **Costa Rica unveils plan to achieve zero emissions by 2050 in climate change fight.** www.theguardian.com, letöltés ideje: 2020. augusztus 28.
- United Nations Environment Programme [UNEP] [2018]: **The environmental dimension is sustainable development planning in Costa Rica.** wedocs.unep.org, letöltés ideje: 2020. augusztus 28.
- United Nations Environment Programme [UNEP] [2019]: **Costa Rica: the 'living Eden' designing a template for a cleaner, carbon-free world.** www.unenvironment.org, letöltés ideje: 2020. augusztus 26.
- Van Tassel, Dr. Darin H. – Daniel, S. Kate [2006]: **The Paradox of Ecotourism in Costa Rica: Can Economic Development and Environmental Preservation Co-Exist?** Delaware Review of Latin American Studies, Vol. 7, No. 2. udspace.udel.edu, letöltés ideje: 2019. február 11.
- Zuniga, Alejandro [2020]: **Costa Rica's electric grid powered by 98% renewable energy for the 6th straight year.** The Tico Times. 2020. december 18. ticotimes.net, letöltés ideje: 2021. május 18.